

“ЛІТЕРНЕТ” ЯК ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ ПЛОЩИНИ МЕРЕЖІ: РЕЛЯЦІЇ ТА СКЛАДОВІ

У статті розглянуто термін “літернет”, зроблено акцент на польську рецепцію й напрацювання у сфері Інтернету. Термін “літернет” є польською інновацією, не маючи відповідників в українському комунікаційному просторі. Запропонований під час літературознавчої сесії в Кракові в 2002 р. термін охоплює як “літературу в Мережі”, так і “літературу Мережі”. Серед завдань автора систематизація основних понять і явищ, що становлять основу літернету як площини міжкультурної комунікації, аналіз витоків цих явищ, різні тлумачення вчених і комунікативне функціонування в цій сфері.

Ключові слова: літернет, кіберкультура, інтернет-простір, інтерактивність, цифрові бібліотечні фонди, смс-роман, блог, гіпертекст.

Комунікаційний фактор стає чи не найголовнішим у площині культури, без якої на сьогодні неможливе існування повноцінного інформаційного суспільства. Явища (“розмитість” жанрів, авторство в добу web 2.0), позначені інформаційно-комунікаційними технологіями, позиціоновано під терміном “кіберкультура”. У книзі “Інформаційне суспільство. Кіберкультура. Мультимедіальне мистецтво” Р. Клуцинського до них зараховуються гіпертекст, навігація, інтеракція та суспільні норми, інституції, коди, а до визначників кіберкультури – інтерактивність, глобалізація та мультимедіальність [4].

Крім того, що позиціонування витворів мистецтва в Інтернеті заслуговує на статус інтерактивного, а інтерактивність передбачає здатність реципієнта вплинути на інтерпретацію творів, Р. Клуцинський пропонує інтерактивністю називати справу, яка постає в процесі інтеракції й має процесуальний характер, не будучи предметом [4]. Наявність багатьох користувачів, які інтерактивно діють в одній мережі, зумовлює появу в процесі міжкультурної комунікації різних явищ і термінів, які постають на вимогу новим технологіям та реалізації усіляких ноу-хау в межах мережевого простору [1, с. 46].

Одним з таких термінів є “літернет” – явище, що охоплює як “літературу в Мережі”, так і “літературу Мережі”, або усілякі реляції літератури та інтернету [8, с. 137], як зазначає П. Потрикус-Возняк. Література в Мережі – це література, яку презентують і просувають в Інтернеті, у свою чергу, література Мережі – це твори, що поза межами Інтернету, опубліковані традиційними методами, втрачають частину своїх властивостей (до цієї групи слід зарахувати, між іншим, літературні блоги або гіпертекстові романи), причому Інтернет не антагоніст щодо паперу. Розмежування понять “література Мережі” та “література в Мережі” здійснив П. Марецький у праці “Litenet: literatura i internet”.

У свою чергу, термін “Litenet” запропоновано під час літературознавчої сесії, що відбулася в Кракові у 2002 р. і яку названо Litenet. У соціальній мережі Facebook існує представництво вебсайту під назвою “Litenet.pl”, що задекларований як “платформа комунікації авторів з читачами, де автори можуть репрезентувати свою творчість, а читачі – дискутувати про літературу” [5].

Завдяки доступності розміщення майже будь-яких матеріалів у фондах літернету сусідять низькі й високі жанри, що рясно презентують мистецьке життя на літературних “ворталах”. Останні, на відміну від порталів, є тим самим порталом, але спеціалізованим на певній сфері. Просування літератури в інтернет-мережі досягається через електронні листи, а літературні форуми дають змогу бути в мейнстрімі, швидко реагувати на будь-які авторські новини та читацькі імпульси, чого не здатне забезпечити друковане видання (див. Literatorium – форум літературної критики на www.literatorium.pl).

Актуальність і масштабність глобального інформаційного простору послугували впровадженню й проникненню традиційних жанрів у Мережу, про що свідчать такі назви в “Словнику нових жанрів та літературних явищ”, як “інтернет-комікс”, “інтернет-газета” тощо.

Частіше за все e-comics – це не продубльований у Мережі матеріал, а ексклюзивно, початково створений для поширення через Мережу, розмежовуючись, як і у випадку з “літературою у Мережі” та “літературою Мережі”, на “інтернет-комікс” та “комікс в Інтернеті”. Інтернет-комікси, призначені для Мережі, просто позбавляються своєї індивідуальності й властивостей за умови перенесення в площину паперу. Так, першими коміксами, створеними у 1995 р. для Інтернету, були “Argon Zark!” та “Kevin and Kell”, а на сьогодні одним з найбільш популярних сервісів, що пропагують інтернет-комікси, є сторона WebcomicsNation (www.webkomiks.pl). Мережа має і свої преферентні різновиди: sprite comic – комікс, що виник на підставі знімку з екрана комп’ютера або з двовимірних

комп'ютерних ігор, fan comic – експлуатують популярні теми коміксів. Популярним шляхом розповсюдження коміксу, як відомо, є блоги.

За ініціативи авторів Google створено найбільшу в світі цифрову бібліотеку Google Books, яка нараховує на сьогодні близько семи мільйонів книжок, а в майбутньому їх амбіції сягають згромадження у вільному доступі великої кількості книжок. Проектом передбачений захист авторських прав. Слід визнати, що початкова ідея створення величезного сховища e-books належить не Google; у 1971 р. її втілив у життя М. Гарт, за ініціативою якого з'явився проект Gutenberg, у межах якого зібрані книжки, що не підпадають під закон про авторські права.

У Польщі цифрові бібліотечні фонди представлені такими сторінками: Polska Biblioteka Internetowa (www.pbi.edu.pl), Wirtualna Biblioteka Literatury Polskiej (www.univ.gda.pl), Literatura.net.pl (www.literatura.net.pl) і Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa (www.wbc.poznan.pl). В Україні та Росії – це українська цифрова бібліотека (www.elib.org.ua), бібліотека Гумер (www.gumer.info) тощо.

Читання з екрана комп'ютера не завжди зручне, воно поступається місцем більш вживаному в побуті мобільному телефоні, за допомогою якого в 2007 р. італійський письменник Р. Берноччо написав свій роман "Com-ragni di Viaggio", використовуючи, за його свідченнями, виключно мобільний. Такий підхід бере початок від сприймання Р. Берноччо мистецтва як хобі, а в такому випадку письменництвом людина може займатися будь-де, що зводиться до ведення моблогів як прояву тієї самої творчості *ars poetica*. Безпосередня роль мобільних технологій у житті людини, напевно, і спонукала автора "Słowniku powych gatunków i zjawisk literackich" П. Потрикус-Возняк присвятити кілька сторінок такому явищу, як "література в мобільному" ("literatura w komórce"), що функціонує "на правах скоріш міської легенди, аніж факту" [7, с. 124]. По інший бік літератури в мобільному стоїть дистрибуція літератури за допомогою телефона, зокрема творцем першого сервісу для читання книжок через мобільний телефон (www.cellstories.net) став Д. Сінкер, який пророкує майбутнє за читанням книжок у мобільному телефоні.

Першим польським смс-романом є "[SMS]: Słowa Maja Się" Д. Сендерка, де комунікація між героями відбувається за посередництва не тільки смс, але й поштових карток, телефонних дзвінків або просто листів.

Dwa tygodnie przed wysłaniem pierwszego SMS-a zrobiłem Nadii zdjęcie. Bez pytania, bez pozwolenia, bo robienie zdjęć przedstawicielkom płci pięknej to moje chore hobby. Było ciemno, samolubny obiektyw aparatu zagarnął całe padające na nią światło dla siebie, więc nawet nie zdążyłem jej się przyjrzeć. Wykrzyczała: "Nie, nie, nie!", lecz migawka zapadła, a ja byłem już

daleko. Dogonił mnie jednak jej piskliwy, rozkazujący głosik: "Negatywy i odbitki dla mnie!!!". Nie takie pogrożki padały pod adresem włodawskiego paparazzi, nie przejąłem się i tymi. Pewnie poczuła się jak księżna Diana. Zdjęcie się udało. Nie wydała mi się na nim wcale piękna, jeszcze nie wtedy. Poznała jednak mój głos, tak charakterystyczny, że odebranie telefonu by mnie zdemaskowało. Musiałem więc pozostać niemy...

2 CZERWCA

- MIŚ 22:17 Rozpakować prezent – ślicznie. Może na urodziny? Na kiedy przypadają? Mylą się "ludzie", że wredniara z Ciebie. Dla mnie jesteś miłą osobką i proszę, by tak zostało.
- NADIA 22:34 Któż tak łże, że jestem wredniara?! Po co rozpytujesz innych o mnie? Choć kobiet o wiek się nie pyta, to Ci powiem, że za 3 dni będę pełnoletnia. Dlaczego napisałeś właśnie do mnie?
- MIŚ 23:45 Ci i owi myślą, że Cię znają. Pędzisz ulicami, więc wydajesz im się niedostępna, a przez to cwana i... Czemu do Ciebie? Może chcę Cię uratować... Więć 5 czerwca będziesz pełnoletnia [9].

Невід'ємним явищем інтернет-простору є блоги, початки зародження яких сягають 1997 р., коли Джон Бергер використав окреслення web blog для опису своєї сторінки www.robotwisdom.com. Якщо колись блоги створювалися спеціалістами з ІТ-технологій, то із часом функціонування платформ для створення власних блогів відкрило нові можливості, сприяючи сприйманню блога не тільки як комунікаційного каналу, а й "трактуванню його деякими як нового літературного жанру" [6, с. 12]. Інші відмовляються від такого вживання, оскільки блог є формою висловлення, що становить водночас платформу для інших жанрів, а блогери звертаються до різних літературних форм: прози, поезії, есе тощо.

У Польщі перший блог з'явився у 2001 р. функціонуванням сервісу www.blog.pl. Проте найбільшої популярності на сьогодні набув різновид блога – мікроблог (twitter), що в більшості своїй є синонімічним до інтернет-щоденників. Саме в блогах в усій прозорості пропонується реалізація структури продукт і реципієнт, оскільки в побудові блога беруть участь за зацікавленнями, читачі мають можливість коментувати розміщену на сторінках інформацію, виступаючи в ролі критиків, причому не останнє значення тут має ідея анонімності, яка робить доступною будь-який рівень висловлення, а тому сприяє більш об'єктивному сприйманню презентованого предмета.

Чати спровокували появу нової мови – netspeak, штучної й органічної водночас, на взірць мови есперанто, створеної з уже існуючих слів. Завдячуючи своєю появою хакерам, яким він слугував жаргоном, netspeak із часом поширився на ціле суспільство користувачів

Мережі (див. словник netspeak на www.netlingo.com). Мова Мережі включає письмову й візуальну мову, перформативне письмо, інтерактивно письмовий дискурс, електронний діалог.

Розвиток Інтернету безпосередньо пов'язаний з гіпертекстом. Поза тим, що поняття гіпертексту знайомо в літературознавчій сфері завдяки теоретику літератури Ж. Женетту з його концепцією трансконтекстуальності, де воно означає "пізніший текст, котрий вступає в гіпертекстуальні відношення зі своїм попереднім текстом (гіпотекстом)" [2, с. 393], цей термін є надбанням сфери інформаційних технологій: вперше його запропонував Т. Нельсон під час наукової конференції Association of Computing Machinery, що відбулася в Клівленді (США) в 1965 р., хоча є більш ранні згадки про винайдення цього терміна, яке пов'язують з іменем В. Буша з його футуристичним устаткуванням Memex.

З 1960-х рр., працюючи над літературно-технологічним експериментом під назвою Xanadu, Т. Нельсон прагнув сформувати "універсальну бібліотеку" – процесор тексту, який мав би збирати й показувати відмінності між почергово повсталими версіями документа. Ось як учений описує основні ідеї, закладені в Xanadu: «Керуючись ідеями, характер яких літературний, а не технічний, ми створили систему для зберігання та пошуку тексту, в якому введені взаємозв'язки й "вікна". Наша фундаментальна одиниця, документ, може мати "вікна" на будь-які інші документи» [3].

Отже, інтернет-простір вбирає в себе цілу низку продуктів культури, будучи результатом синтезу мистецтв. І термін "літернет", що фактично включає будь-які реляції літератури та Мережі, є вдалою комбінацією, запропонованою польськими науковцями для позначення

балансування на межі комп'ютерних технологій та літературознавчих наук.

Список використаної літератури

1. Бабенко В.С. Виртуальная реальность : толковый словарь терминов / В.С. Бабенко. – СПб. : ГУАП, 2006. – 87 с.
2. Будний В. Порівняльне літературознавство : підручник / Василь Будний, Микола Ільницький. – К. : Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2008. – 430 с.
3. Тед Нельсон / Ted Nelson (Пионер гипертекста, Xanadu) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.seoexp.com/ru/articles/ted_nelson/full_article.
4. Kluszczynski R.-W. Społeczeństwo informacyjne. Cyberkultura. Sztuka multimedialności. – Kraków, 2001. – 220 s.
5. Liternet.pl. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.facebook.com/pages/Liternetpl/119277554770966?ref=ts&fref=ts>.
6. Potrykus-Woźniak P. Blog / Potrykus-Woźniak P. Słownik nowych gatunków i zjawisk / Paulina Potrykus-Woźniak. – Warszawa-Bielsko-Biała : Park Edukacja, 2010. – S. 12–17.
7. Potrykus-Woźniak P. Literatura w komórce // Potrykus-Woźniak P. Słownik nowych gatunków i zjawisk / Paulina Potrykus-Woźniak. – Warszawa-Bielsko-Biała : Park Edukacja, 2010. – S. 124–126.
8. Potrykus-Woźniak P. Liternet // Potrykus-Woźniak P. Słownik nowych gatunków i zjawisk / Paulina Potrykus-Woźniak. – Warszawa-Bielsko-Biała : Park Edukacja, 2010. – S. 137–140.
9. Senderek D. SMS [Электронный ресурс] / D. Senderek // Słowa Mają Siłę. – Режим доступа: http://chomikuj.pl/coolkaa/ebook/Senderek+Daniel+-+SMS.+S*c5*82owa+Maj*c4*85+Si*c5*82*c4*99,870502977.pdf.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2013.

Циховская Э.Д. "Литернет" как презентация литературного пространства сети: реляции и составляющие

В статье рассматривается термин "литернет", сделан акцент на польскую рецепцию и разработки в сфере Интернета. Термин "литернет" является польской инновацией, не имея соответствий в украинском коммуникационном пространстве. Предложенный во время литературоведческой сессии в Кракове в 2002 г. термин охватывает как "литературу в Сети", так и "литературу Сети". Среди задач автора систематизация основных понятий и явлений, составляющих основу литернета как плоскости межкультурной коммуникации, анализ истоков этих явлений, различные толкования ученых и коммуникативное функционирование в этой сфере.

Ключевые слова: литернет, киберкультура, интернет-пространство, интерактивность, цифровые библиотечные фонды, смс-роман, блог, гипертекст.

Tsykhovska E. "Liternet" as a presentation of the literary space of network: correlations and compositions

This article deals with the term "liternet". The focus is made on Polish reception and achievements in the field of Internet. The term "liternet" is the Polish innovation, having no matches in the Ukrainian communications space. Having proposed during Krakow's literary session in 2002, the term encompasses both "online literature" and "Network literature". The distinction between "Network literature" and "online literature" realized Peter Maretsky in the book «Liternet: literatura i internet». In the social networks of Facebook is a website called «Liternet.pl», declared as a "a platform for communication of authors with readers, where authors can represent their works and readers discuss the literature".

Availability of many users interactively operating in the same network, causes the appearance in the process of intercultural communication of various phenomena arising at the request of new technologies and know-how of all kinds within the network space.

Among the tasks of the author are the systematization of basic concepts and phenomena that form the foundation of litenet as a plane of intercultural communication, analysis of the origins of these phenomena, different interpretations of scholars and communicative functioning in this area. Internet space includes a range of cultural products, as a result of a synthesis of the arts. The author underlines the term "litenet" that actually incorporates any correlation of a literature and a web is a good combination proposed by Polish scholars to refer to balancing on the edge of a computer technology and literary sciences.

Key words: *litenet, cyberculture, internet-space, interactivity, digital library collections, sms-novel, blog, hypertext.*